

СӨБҮЛЭН ЭБИН
Мэргэжлээр үерэбиривтн салалтатын
началдыга

Голотьяков Г.Н.
Голотьяков Г.Н.
"26" февраль 2024 жыл

БИГЭРЭТ ЭБИН
В.Н. Оксепеников аатынан
Навловская орто бекулатын
директор

Петров В.В.
Петров В.В.
олунньу 20 күнэ 2024 жыл

СӨБҮЛЭН ЭБИН
«Николаев / Центр» Бастакы Президент
бибилэттэжэ хыып салайааччыта

Семенов Ю.И.
Семенов Ю.И.
"26" февраль 2024 жыл

Кулаковская аагыылар – 2024

Мөккүөр түһүлгэтин балаһыанньата

Олобулар санааларыт:

«Элбэҕи билбит,
Үтүмэни көрбүт,
Үрдүк үөрэхтэммит,
Этэр тыллаах эгинэ бэрдэ,
Уус тыллаах олус бэрдэ,
Ыларыылаах тыллаах ыраас бэрдэ,
Уоблас олобун тупсарар
Улаҕалаах толкуйдаах,
Саха саргытын салайар
Сайаҕас санаалаах,
Киһи кэскилин тэрийэр
Кизг мэйиилээх
Буолар оҕону
Кэрэхсириг буолаарай,
Килбэйээнэ дьаралыгыам?»

А.Е. Кулаковская «Төрүү илигиттэн түгүнэри толколоттут», 1913 с.

«Мөккүөр дин кэннигэр хаһан да ньобооҕо суох буолуохтаах. Этиһииттэн уратыта дин – ол. Ньобоохтоох буолла – ол аата этиһии.»

Мандар Уус «Мөккүөр» («Барҕа санам, сүбэ тылым» кинигэ), 2015 с.

Аан дойдуга оонньонон мөккүөр интеллектуальной оонньоуну (дебаты) сахалыы ытытары көбүлээһин. Мөккүөр интеллектуальной оонньоу киһини аан дойдуну анаарар, сөптөөх информацияны булан санаатын сатаан сааһылаан этэр, мөккүөр, тылын ылыһнарар, ырыһналыыр дьобурдарын, сатабылларын сайыһнарар педагогическай технология буолар.

Саха дьоно норуоттук духовнай лидердэрин үлэлэрин ааҕалларын көбүлээһин.

Буолар сирэ: Николаев-киин, Хаҕалас улууһа, Өктөм

Буолар күнэ: 2024 жыл кулун тутар 22 күнэ;

Кыттааччылар:

1. **Мөккүөр түһүлгэтигэр:** Мэнэ-Ханалас уонна Ханалас улууһун хамаандалара. Хамаандаҕа 3 киһилээх буолар: учуутал уонна 2 үөрэнээччи.
2. «Аман өс» көрүүгэ: 4 кылаас үөрэнээччилэрэ (уолаттар).

I. Мөккүөр түһүлгэтэ

Кыттааччылар: Мэнэ-Ханалас уонна Ханалас улууһун хамаандалара. Хамаандаҕа 3 киһилээх буолар: учуутал уонна 2 үөрэнээччи.

Сыала: Дьыалабыай оонньуу кыттыбылаахтара тыын боннуруостарга ийэ тылларынан мөккүөр, айымньылаахтык алтыһар, саха духовнай лидердэрин үлэлэрин ааҕар, туһанар түһүлгэлэрин тэрийи.

Мөккүөр түһүлгэтин түһүмэхтэрэ:

1. Мөккүөр. Мөккүөр тиэмэтэ:
5-7 кылаастарга «Тыа сиригэр олорор ордук»;
8-10 кылаастарга «Тыа сиригэр сайдар саҕахтара».

Мөккүөр оскуолаҕа аналлаах аан дойдутааҕы форматынан барар (Международный школьный формат дебатов). Мөккүөр саха тылынан барар. Хамаанда биһирдэ оонньуур. Ханнык хамаанданы кытта оонньурун, бигэргэтэр эбэтэр утарар хамаанда буоларын жеребьевканы талар.

2. Иккис түһүмэххэ (8-10 кыл.) бастакы түһүмэх түмүгүнэн баһынан кыайбыт 4 хамаанда киирэр. Финал: Саха Республикатын бастакы Президентэ М.Е.Николаев «Сайды сана саҕахтара» диэн статьятыгар олобуран проект онороллор, көмүскүүлэр.

(5-7 кыл.) Тыл оонньуута.

Оонньуу түмүгүнэн 3 кыайылыах миэстэ тахсар, дипломнарынан, туоһу суруктарынан бэлиэтэнэллэр, «Бастың оонньооччу» номинация олохтонор.

Бэлэмнэнэргэ туттуллар үлэлэр:

1. А.Е.Кулаковскай «Интеллигенцияҕа суруга», «Ойуун гүүлэ»;
2. М.Е.Николаев «Саха Республика: XXI үйэҕэ бастакы чиеппэригэр сайдытын суола», «Сана сайды саҕахтара» статья;
3. Л.А.Афанасьев-Тэрис «Доктрина Кулаковского»;
4. Б.Ф.Неустроев - Мандар Уус «Барҕа санаам, сүбэ тылым»;
5. У.А.Винокурова «Биһиги, сахалар... туруулаһы»;
6. Ф.Г.Охлопков «Сахаларга сана сурук».

II. Саха норуотун чулуу киһитэ, поэт, бөлүһөк А.Е.Кулаковскай-Өксөкүлээх Өлөксөй күнүгэр аналлаах Мэнэ-Ханалас уонна Ханалас улуустарын 4 кылаас уолаттарыгар ыгытыллар «Аман өс» күрэх балаһыанньата.

Тэрийээччилэр: «В.Н.Оконешников аатынан Павловскай орто оскуолатын» «Обонньор кэпсээн» методическай лаборатория холбоһугун учууталлара.

Сыала-сорууга: А.Е.Кулаковскай «Вправе ли русские гордиться своим именем» диэн рефератын ааҕан, ырытан баран, Сахабыт сиригэр киир туттар дьоннорун сырдатарга, кинилэр тустарынан санааларын этитэргэ иитэр-үөрэтэр эйгэни тэрийи;

Обону кыра сааһыттан кинигэни ааҕарга иити, Саха сиригэр биллиилээх дьоннорунан киир туттар санааны илэри.

Буолар сир: Ханалас улууһа, Өктөм элгинньэтэ, Саха Республикатын бастакы президентэ М.Е.Николаев архив бибилиотэтигэ, Николаев-киин.

Ыгытыллар кэм: кулун тутар 22 күнэ, 2024 сыл

Күрэх кыгтааччылары: Мэнэ-Ханалас, Ханалас улуустарын, Дьокуускай куорат Айыы кыһатын 4 кылааһын уолаттара (улуустан 10-нуу уол).

Кыггыы гөлөбүрү: 150 солк.

Ирдэбиллэр:

1. Талбыт тизмэни арыыйы;
2. Литературнай-нуорманы тутуһуу, тыл баайа, сахалыы ыраастык санарыы;
3. Тылыннан санарыы техниката: дикцията, интонацията;
4. Истээччигэ сатаан тиэрди;
5. Сахалыы танас, сценаҕа сатаан туттуу;
6. Биримэни сөптөөхтүк туһаныы;
7. Ыйгытыктарга септеех эппиэти биэри;
8. А.Е.Кулаковскай «Вправе ли русские гордиться своим именем?» дигэн рефератын не хоһоонунан суругунан тест ыйгытыктарыгар сөхкө эппиэттээһин.

Тизмэни талан арыыйы, кэпсээһини (бэриллэбит алта тизмэлэргэ биридии кыһини кэпсиргэ бэлэмизэнэн кэлэллэр уонна буолар күнүгэр бири талан кэпсэллэр)

Санарыы уһуна – 6 мүн.

Күрөс тизмэлэр:

1. Кэрэни кэрэхсээбит, талааннарын тарҕашпыт биллэр дьоммут (Театр, искусство, культура эйгэтин биллэрбит, кэпс аранҕа таһаарбыт дьоммут);
2. Спорт үрдүк чыпчаалларыгар тахсыбыт сүдү дьоммут;
3. Үлэ кыһини кизгэгэр (норуот хаһаайыстыбытыгар кылааттарын киллэрбит дьонно);
4. Үөрэх, наука эйгэтигэр биллэр дьоммут;
5. Урбаан эйгэтигэр бэйэлэрин биллэрбит, ааттарын аатташпыт дьоммут;
6. Республикабыт сайдарыгар кылааттарын киллэрбит политиктар, салайааччылар.

Күрөс этаптара:

1. «Аман өс» күрэх;
2. А.Е.Кулаковскай «Вправе ли русские гордиться своим именем» дигэн рефератын не хоһоонунан суругунан тест толоруу.

Наҕараадалааһын: Кыайыылаахтар грамотанан, анал ааттаах дипломнарыннан наҕараадаланаллар. Билсэр нүөмүрдэр: 89142336457 (Петрова Уйгулаана Семёновна), 89142901376 (Егорова Лариса Львовна)